

DOI 10.36074/logos-20.09.2024.038

ТЕАТРАЛЬНА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КЛАСИФІКАЦІЯ, СЛОВОТВІР І ФУНКЦІОНУВАННЯ

Мунтян Олександр Олександрович¹

1. канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-7004-0249

Театральна лексика української мови є важливим компонентом культурного та мовного простору українців. Вона охоплює лексичні одиниці, що описують різні аспекти театрального мистецтва: процес створення вистави, діяльність акторів, режисерів, сценографів та інших учасників театрального процесу. Формування та розвиток цієї лексики відображає історичний розвиток театрального мистецтва в Україні, а також вплив різних культур та мов на становлення українського театру [2].

Театральну лексику української мови можна класифікувати за кількома критеріями:

- Професійна лексика: терміни, пов'язані з театральними професіями (актор, режисер, суфлер, сценограф).
- Жанрова лексика: терміни, які описують жанри вистав (трагедія, комедія, мюзикл, опера, балет).
- Технічна лексика: слова, що позначають елементи сцени, освітлення, декорації (рампа, куліси, прожектор, декорації).
- Режисерська та акторська лексика: терміни, що описують процеси створення вистави, роботу актора (репетиція, мізансцена, імпровізація).

Театральна лексика української мови має різноманітні морфологічні форми, що відображають специфіку професійного мовлення. Багато театральних термінів походять з інших мов, зокрема французької, італійської, німецької, що зумовило наявність запозичених морфем і моделей словотворення. Прикладом є такі слова, як *суфлер*, *прем'єра*, *ансамбль*, *трупа*, *режисура*, *прима*, *опера*, які мають іншомовне походження та адаптовані до української морфологічної системи. Ці запозичення не тільки поповнили словниковий запас української мови, але й стали важливими елементами

професійної мови театру, збагачуючи її новими концептами та технічними термінами.

Словотвір у театральній лексиці часто відбувається за допомогою префіксальних та суфіксальних моделей. Наприклад, утворення слів *репетирувати* (від слова *репетиція*) або *театралізований* (від *театр* + суфікс *-ізований*) ілюструє типові процеси термінологічної деривації.

Процес термінологізації у театральній лексиці пов'язаний з тим, що загальноновживані слова набувають у професійному контексті спеціалізованого значення. Наприклад, слово *роль* у загальноновживаній мові означає функцію або значення чогось, а в театральному контексті – конкретний персонаж, якого грає актор.

Театральна лексика є важливим засобом відображення культури та мистецтва. Вона сприяє точному відображенню театального процесу та дозволяє фахівцям і аматорам театру ефективно обмінюватися інформацією. Крім того, театральна лексика формує особливий стиль професійної комунікації, який відрізняється від загальнонаціональної мови високим рівнем спеціалізації та термінологічною насиченістю [1].

За допомогою театральної лексики в українській мові вибудувалися фразеологізми, які відображають культурний, історичний та соціальний контекст розвитку театру: *грати роль*, *брати на себе роль*, *стати в центрі уваги*, *вийти на сцену*, *підняти завісу*, *гримуватися*, *працювати за лаштунками*, *закулісна гра* тощо

Фразеологізми, що виникли на сцені, проникли в повсякденне життя і стали частиною загальної фразеології. Театральні фразеологізми допомагають зрозуміти традиції та звичаї сцени, відображають внутрішній світ театру. Наприклад, фразеологічні одиниці *грати першу скрипку*, *завіса падає*, *вийти на сцену* символізують ключові етапи театального процесу та життя актора.

У сучасній мові театральні фразеологізми використовуються як метафори, щоб описати різні аспекти життя: бізнес, політику, суспільні відносини. Наприклад, *за кулісами*, *вся вистава* або *грати роль* мають переносне значення, що виходить за межі театральної сцени.

Театральні фразеологізми широко використовуються у журналістиці для створення яскравих метафор та ілюстрацій політичних, культурних і соціальних подій. У художній літературі театральні фразеологізми надають образності текстам та відображають динаміку людських відносин.

Театральна лексика української мови є багатим і різноманітним пластом спеціальної лексики, що відіграє важливу роль у професійному та культурному спілкуванні. Вона відображає історію розвитку театру, його жанрові та технічні

SECTION 14.

PHILOLOGIE ET JOURNALISME

особливості, а також вплив різних культур на українське театральне мистецтво. Запозичення та процес термінологізації є ключовими факторами розвитку цієї лексики, а її роль у культурно-мистецькому дискурсі свідчить про важливість театру як суспільного явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Єрмакова Н. (2006) Проблема «великого» стилю в українському драматичному театрі 90-х років XX ст. Нариси з історії театрального мистецтва України XX ст., 788–789.
- [2] Фіалко В. (2016) Театр України II половини XX століття: образна лексика, 430 с.